

Filtracions de la solitud

Caterina Albert / Víctor Català (1869-1966) és una de les grans autores de les lletres catalanes

C

Caterina Albert va néixer, viure i morir a la mateixa casa de l'Escala; hi tenia una bella cambra blanca, niu de tots els seus ensomnis de pintora i escriptora, d'artista

Libres

El cementiri vell o mariner és, a hores d'ara, l'estatge més terrenal de Caterina Albert. Hi reposa el son etern al nínxol 117 acabat en la cresta d'un triangle d'un dels múltiples panteons harmònics, de blanc de primera comunió, que quadriculen el *camposanto*. Blanc enlluernador contrastat amb el blau d'atzur de la mar al fons i el del cel. La sintonia de formes del conjunt, cases de morts i de vius, com a rerefons, només amb la intrusió inharmonica d'un edifici d'apartaments de quan hi havia més màniga ampla amb l'urbanisme.

Quan l'escriptora habitava el número 37 de la senyorívola casa del carrer Enric Serra, el cementiri quedava en la solitud del coster marí. En aquesta casa que avui es manté gairebé intocada, Caterina Albert hi va néixer, viure i morir i hi tenia una bella cambra blanca, niu de tots els seus ensomnis de pintora i escriptora, d'artista, cosa que en aquella època, ni que fos en mans d'una senyoreta benestant, no havia de ser gaire ben vista a l'Escala. Fou en aquests termes que la incipient escriptora descriví el seu refugi idíl·lic: "La meua cambra blanca té un balcó que dona a migdia, sobre un jardí on les plantes creixen a son lliure albir, ufanosament, primitivament sens sofrir mai la cruel tortura de les mans del jardiner; un jardí ple d'exquisides roses blanques, grogues, carmesines, i d'uns estranys lliris de color de foc, que baden, amb voluptat, l'esplendor de son calze a totes les papallones envellutades que passen vora d'ells."

També isolat era el nucli de Cinc Claus, la màgica masia i capella que Albert estimà tant: "Capelleta com un cau / en

temps de Sant Pau bastida; / dels presents sotges la vida, / dels passats vetlles la pau." I remotes enmig dels camps i el mar eren les ruïnes d'Empúries encara per excavar, però que temptaren la curiositat de la jove escriptora: "Una de les primeres col·leccionistes de coses d'Empori és la mar. Amb dobleses felines, quan està de bones, s'allargassa, mansoia i riallera, en la llongada, i ronronejant festosa, llepa manyanament els peus de la ciutat." A Sant Martí d'Empúries encara resta el reclau del jardí que s'hi va bastir per fer trobades amb les amigues.

El secret més ben guardat, després de donar a conèixer l'escandalós monòleg de *La infanticida* als Jocs Florals d'Olot del 1898, va ser saber qui s'amagava darrere del ferreny nom de Víctor Català. El 1901, durant mesos, a les pàgines de *Juventut*, primer i després al *Brusi*, Joan Maragall i altres plomes pontificaren sobre la identi-

Maragall i Albert van ser amics epistolars

tat del "nou poeta". Es mantingué, tens, el misteri, fins que un article de Maragall al diari féu detonar la sinceritat de l'autora en una carta: "... en què és més deshonorós per una dona escriure que fer altres disbarats?". A partir d'aleshores s'accentuà la confiança i l'amistat epistolar entre els dos. I el

poeta va fer "un doble acatament a la dona, i a la dona ferida pel llamp del geni".

La posteritat ha acceptat en el seu quadre d'honor dos personatges de ficció sorgits de la ploma de l'autora: la Mila i en Gaietà, el pastor, que omplen d'humanitat l'abandó i les hores isardes de *Solitud*, la magna història que la consagrà com a una de les grans. Tot passà, suposadament, a l'ermita de Santa Caterina situada en una mena de clos matern del massís del Montgrí: "A la poca claror del fanalot vegé incertament un pati enrondat d'altres parets i enganxat a una casa; enmig del pati hi descobrí el brocal d'un pou, amb el pouador de ferro tot enguexat; al fons, una gran arcada rompia la paret de la casa, i al costat de l'arcada, en l'angle del pati, hi havia una escala de pedra picada..."

L'interior de l'ermita, com un gran ventre de balena, espai bastit de contra-

D'esquerra a dreta i de dalt a baix:
l'ermita de Cinc Claus, el retaule de l'ermita de Santa Caterina, una vitrina de llibres del Clos del Pastor, una vista del jardí de la casa de l'Escala amb el detall d'un mosaic i, finalment, el nínxol on descansen les restes de l'autora L. SOLDEVILA

llums i alens misteriosos, és on s'operarà la violació obrada per l'Ànima, que desencadenarà paradoxalment l'alliberament de tants silencis i indiferències per part del Maties, el seu home: "Vegé una gran lluminària i cregué que la vida li mancava; mes, abans de perdre del tot la coneixença, encara sentí caure-li al damunt i enfonsar-se en ses carns la grapa peluda i l'alenada roent de la fera." I fou "com si tota sa sensibilitat hagués quedat reduïda al toc dolorós del genoll i al botó de foc que li cremava les entranyes".

Abans però, hi hagué el moment sublim de l'ascensió al Cimalt, com un viatge iniciàtic amb la guia del pastor. De fet, el paisatge és una superposició d'un de molt pirinenc, imaginat o no, que ben poc té a veure amb la pujada real al Montgrí. Tanmateix, una toponímia d'una gran riquesa, fantasiosa, suggeridora, amara el relat i el vivifica: el Clot

del Pas del Llamp, els Gorgs del Duc, els Roquissos, l'Orgue, la Canal de Trenca-cames... i, sobretot, el Bram, que fàcilment podem associar amb l'indret real del Cau del Duc, d'accés més aviat difícil, que com una boca de la natura imposa respecte a la Mila amb "la fressa brunzidora, regolfant primer per sa cofurna i pegant després de penyer en penyer, portava al lluny l'etern bleix de la muntanya".

El Clos del Pastor, una illa de pau i solitud que emergeix enmig del tràit turístic de l'Escala, preserva la memòria del llegat de l'escriptora, davant del mar que tant va delir veure la Mila: "–La mar! La cosa mai vista...! La mar gran dels peixos, dels naufragis, de les sirenes, de les grotes violades, de les petxinetes i llerons...! –I per sa memòria passaren com una exhalació els ex-vots de la capella, les narracions del pastor, les dites i recontes

d'abans d'anar a la muntanya, tot lo que li havia parlat d'aquella mar tan retreta i exalçada pels homes... Una alenada de desil·lusió l'enfredorí de cap a peus."

La visió, doncs, del cim del Montgrí estant, d'una mar, d'una llum que no estigueren a l'altura de les prefiguracions que se n'havia fet, li provocaren el desencant definitiu. El viatge d'ascens vital amb el Gaietà s'ha acabat. La desil·lusió marcarà l'inici del descens a l'infern de la solitud total, ara sense el pastor, vilment assassinat, ni del Baldiret, el vailet vist com el fill que mai podrà tenir, amb l'abandó total i indiferent d'en Maties i l'assetjament i la violació de l'Ànima. Tot plegat, abocarà aquesta heroïna moderna, deslligada dels llaços del matrimoni, a cercar camins de futur al pla, en el dia a dia de tocar de peus a terra, perquè "les filtracions de la solitud havien cristal·litzat amargament en son destí". *